

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal.
Philosophical Sciences. Vol. 1(87)

Вісник Житомирського державного
університету імені Івана Франка.
Філософські науки. Вип. 1(87)

ISSN: 2663-7650

ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ PHILOSOPHY OF CULTURE

УДК 130.2:141.2

DOI 10.35433/PhilosophicalSciences.1(87).2020.67-75

ОНТОЛОГІЧНІ ВИМІРИ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ЇЇ РОЛЬ У СИТУАЦІЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

М. А. Журба, І. О. Кузьміченко*

Розглянуто онтологічні аспекти феномена майстерності людини як підсумку і показника ступеня соціалізації та її інкультурації при оцінці результатів її діяльності у якості об'єкта дослідження та припущено, що майстерність як соціально позитивна якість особистості набуває особливого значення в ситуаціях невизначеності теперішнього суспільного життя та цивілізаційних викликів, як гіпотезу даного дослідження. Спираючись на підстави діяльнісного та акмеологічного підходів, а також враховуючи ідею "найвищих стадій розвитку" індивіда (А. Маслоу), гуманістичних філософських і антропологічних ідей щодо самовдосконалення, рефлексії і мудрості людини (М. Лоський) розглянуто імперативність набуття майстерності як шлях до внутрішньої цілісності і гармонізації особистості у реалізованому бутті (О. Субетто).

Аналіз показав, що майстерність варто характеризувати наявністю "стильового Я" (О. Устюгова), устремлінням до свободи, наявністю творчості як зміни майбутнього (В. Лебедько) і натхнення, як механізму "підйому" особистості над рамками раціоналізму, знаходженням "Я" у так званому "діалоговому полі інтросуб'єктивності". Як підсумок вказано, що майстерність передбачає деонтологічну властивість буття людини, вносячи у суспільну свідомість деякий ідеалізуючий компонент, який актуалізує, у свою чергу, креативний компонент людського мислення і діяльності. Звернено увагу на такі

* доктор філософських наук, доцент

(Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Северодонецьк, Україна)

Mykola Zhurba, Doctor of Philosophy, Associated Professor,

(Lugansk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Severodonetsk, Ukraine).

zna_3@ukr.net

ORCID 0000-0002-2764-0687;

кандидат філософських наук, доцент

(ДЗ "Луганський державний медичний університет", м. Рубіжне, Україна)

Inna Kuzmichenko, Candidate of Philosophy, Associated Professor

(SE "Luhansk State Medical University", Rubizhne, Ukraine)

kuzmichenkoinna@ukr.net

ORCID 0000-0002-1147-4792

екзистенційні характеристики майстерності: 1) вона завжди – рух до реалізації людської цілісності, до ідеалу, "людини майбутнього"; 2) майстер не лише створює досконалий предмет або об'єкт, але й видозмінює себе, конструюючи свою унікальність через небайдуже ставлення своєї справи; 3) він виходить за межі усталеного та відомого, творить в ситуації невизначеності та потреби вибору; 4) майстер стає через цю справу соціально значущою особистістю, але у спільнотах, що розвиваються прогресивно і поступально.

Ключові слова: соціальна активність, майстерність, інкультурація, соціалізація, ситуація невизначеності, символічне виробництво та обмін, повсякденність, емоційний інтелект.

ONTOLOGICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL MASTERY AND ITS ROLE IN THE SITUATION OF UNCERTAINTY

M. A. Zhurba, I. O. Kuzmichenko

The ontological aspects of the phenomenon of professional mastery as a result and an indicator of the degree of socialization and its inculturation in assessing the results of its activity as an object of study are considered and mastery as a social dignity of a person assumes special significance in situations of uncertainty of real social life and civilization challenges, as a hypothesis of this study. Based on the foundations of the activity and acmeological approaches, as well as taking into account the idea of the "high stages of development" of the individual (A. Maslow), humanistic philosophical and anthropological ideas for self-improvement, reflection and human wisdom (N. Lossky), the imperative of acquiring mastery is considered as a way to internal integrity and harmonization of personality in realized being (A. Subetto).

The analysis showed that mastery should be characterized by the presence of a "stylistic self" (A. Ustyugov), striving for freedom, the presence of creativity as a change in the future (V. Lebedko) and inspiration, as a mechanism for "raising" a person above the framework of rationalism, finding "I" in the so-called "dialogue field of intersubjectivity". As a result, it's indicated that mastery presupposes a deontological property of a person's being, introducing into the public consciousness some idealizing component, which actualizes, in turn, the creative component of human thinking and activity. Attention is drawn to such existential characteristics of craftsmanship: 1) it's always a movement towards the realization of human integrity, towards the ideal of the "man of the future"; 2) the master not only creates the perfect object or object, but also modifies himself, constructing his uniqueness through the indifferent attitude of his work; 3) he goes beyond the established and well-known, creates in a situation of uncertainty and the need for choice; 4) the master through this business becomes a socially significant person, but in developing communities progressively and progressively.

Keywords: Social Activity, Professional Mastery, Enculturation, Socialization, Situation of Uncertainty, Symbolic Production and Exchange, Everyday Life, Emotional Intelligence.

Постановка проблеми. У суспільстві Риму напрацьовано образ незвичного божества – дволикого Януса, обличчя якого повернуті у різні боки. Саме він може слугувати своєрідним дороговказом при спробі дослідження зв'язку людської майстерності і специфічного явища – "емоційного інтелекту", що спирається на "некласичну раціональність" (О. Асмолов). З одного боку, спроба його вивчення засвідчує інтерес

науковців до чуттєвої сфери людського життя людини, розглядаючи її на рівні із інтелектом як рівноцінних чинників для успішної діяльності чи пізнання, особливо в критичних моментах існування людини, ситуації невизначеності та ін.

А, з іншого, вона вказує на складності при спробі пояснення причин зростання у сучасників некритичності у розмірковуваннях та діях, їхніх прагнень до значного

перегляду TV передач, бажаннях тривалого спілкування у чатах, форумах та ін. Тому в символічному виробництві та обміні сучасного суспільства помітну роль стали відігравати Інтернет-ресурси, соціальні мережі та ін. Проблемою стає досить незвичне поєднання на рівні поняттєвої фіксації того, що тривалий час в європейській науці вважалося антиподами – афективної сфери й інтелекту, як рівноцінних умов при поясненні змін у світогляді, мисленні, діяльності, способі життя сучасних людей.

Мета дослідження: на основі розгляду онтологічних аспектів майстерності, як соціальної якості особистості, виявити і проаналізувати її екзистенційні характеристики, припустивши особливе значення майстерності для адаптації людини в ситуаціях невизначеності сучасного суспільного життя і цивілізаційних викликів, як *гіпотезу* цього дослідження.

Ступінь розробленості проблеми.

Майстерність – поняття неоднозначне. Явище майстерності та її витоків розглядається у різних зрізах: як феномен, що зумовлений протиріччями людського буття (Н. Хамітов), професійна майстерність (А. Деркач, К. Платонов), педагогічна майстерність (Ш. Амонашвілі, В. Ягупов, І. Зязюн), тощо. Майстерність пов'язана із так званими вершинними досягненнями особистості у її професійній діяльності (Б. Ананьєв). На думку С. Дмитрієва, треба розрізнити творчу особистість та майстра як творця. Кожна творча людина може проявити себе в якомусь із трьох ракурсів: "Я-усвідомлююча" чи "Я-розуміюча", або ж "Я-рефлексуюча" особистість. Щоб творити треба перебувати в "діалоговому полі інтерсуб'єктивності", насамперед детермінованою конкретною соціокультурною системою "Я-Світ", соціокультурними чинниками (самосвідомість людей, об'єктивована у соціокультурних продуктах діяльності) [14].

На погляд О. Субетто, людина ніколи не може прийти до істинної майстерності та професійної зрілості, оскільки кожний майстер у свої діяльності та житті виявляє "рух до реалізації людської цілісності, креативності", тобто для нього важливим завжди є "рух до ідеалу" і тому він може вважатися "людиною майбутнього" [14]. Тобто, шлях до зняття протиріч особистісного та професійного планів для такої людини буде нескінченим. Така людина цінує досконалість, довершеність, гармонійність, і це є вияв особливостей її натури.

Зауважимо, що прагнення до досконалості може бути обумовлене особливою емоційністю такої людини. Зацікавлене звернення до емоційного феномену пояснюється багатьма причинами. По-перше, механізм трансмісії культури – сучасна освіта, яка спирається сьогодні на конвергентне мислення, що продукується і підсилюється репродуктивними методами навчання, уже не задовольняє суспільство. Освіта усе частіше звертається до творчих методів розвитку особистості, які спираються на емоційний фактор, що лежить в основі пошукової діяльності та її стимулює. По-друге, після довгої перерви знову виникла цікавість до головного "органу" художньої творчості – художнього мислення, а також в цілому "значення художнього елемента в людському мисленні й творчості" [10: 193]. Крім того, в сучасній гуманітаристиці та освіті має місце інтерес до творчих методів розвитку особистості, для яких важливим є використання емоційних чинників як основи соціальної активності чи пошукової діяльності, стимулюючи цим розвиток креативності особистості. І причина цього – людина, яка спирається на "шаблонне" мислення, є менш гнучкою у поведінці при адаптації до сучасних викликів повсякденності: вона менш є спроможною до прийняття швидкого

та ефективного рішення при ситуації невизначеності, з якими в сучасному світі доводиться часто стикатися. Треба звернути увагу, що репродуктивні методи навчання та загалом діяльності не є плідними для формування творчо мислячої особистості, і значне оперття на них не є виправданим. Їх широке використання при навчанні школярів "зосереджує увагу на розвиткові раціональності й критичності мислення та поведінки людини, подавляючи їх позалогічні начала" [10: 165].

Зацікавленість учених до "емоційного інтелекту" зумовлює пошук відповідей про причини змін в стратегіях ставлення теперішньої людини до світу й суспільства, а саме:

– прагнення піти від жорстко-детермінованої картини світу до світу невизначеностей;

– світогляду, згідно з яким наявна дійсність – ще не вся реальність, і для пізнання всієї дійсності необхідно використовувати усі форми суспільної свідомості і весь "інструментарій", даний людині природою і культурою;

– подоланням євроцентризму в науковому пізнанні з його ідеалами раціоналізму і лінгвоцентризму, що абсолютизують вербальне мислення та оперття на мову понять, суджень та умовиводів як єдиний спосіб смислової організації повідомлення і його передачі;

– усвідомленням ученими неадекватності вербальної мови мисленню, невербальному за своєю природою, його нездатності виявити всі сторони, властивості, якості досліджуваного об'єкта чи явища за допомогою слів і понять, що пояснює спрямованість наукової думки до невербальних способів передачі інформації, зміщення інтересу від дискурсивного мислення до симультанного, від мови до думки, від пояснювальних методів до описових тощо [8]. Тому сьогодні життя вимагає створення нової конфігурації

професійної діяльності, як ніколи раніше проявляється імператив її "олюднення", підсилення її етичного та естетичного компонентів.

У зв'язку з цим, мабуть, не буде перебільшенням стверджувати, що позитивна перспектива існування суспільства у визначній мірі залежить від того, чи зможе фахівець, професіонал бути, насамперед, суб'єктом культури, спроможним з її позицій усвідомлювати, морально оцінювати загальнолюдські наслідки тих чи інших змін у сфері своєї діяльності, бо саме "... культура втілює вищий план людського буття, відповідний призначенню людини, адекватно відповідаючи на питання про сенс і мету її життєдіяльності у світі [15: 371]".

Окреслення невирішених питань, порушених у статті. Треба визнати, що, на жаль, вузькоспеціалізовані фахівці (зокрема мова йдеться про представників інженерних спеціальностей) "відштамповані" системою вищої технічної світи (яка на сьогодні поступово позбавляється своєї душі – багатьох дисциплін гуманітарного циклу), не в змозі впоратися з викликами сучасності.

І ми бачимо не лише зовнішні прояви цього явища – бездуховність, нелюдяність, подекуди непрофесіоналізм і некомпетентність, що у свою чергу призводить до невинних наслідків, але й внутрішні проблеми, що спіткають індивіда – відчуження людини від своєї професійної діяльності і, як наслідок, порушення цілісності особистості, дестабілізація і "розірваність" її самості. Тому розглянемо онтологічні властивості майстерності.

Дискусія та результати. По-перше, майстерність передбачає наявність неповторності в мисленні та діяльності конкретної людини, тобто стилю "Я". Останній є способом ідентифікації такої особистості, який

має стійкість прояву, неповторність у структурі взаємодії "Я-світ". Це не тільки надбання та внутрішня риса, а й "образ самості" у конкретному культурному середовищі, що неначе "прочитується" іншими через відкритий діалог [17]. Він набуває ознак ідеалу, образності, стає зразковим. Тобто майстерність можна вважати "ідеальною моделлю" людської поведінки і діяльності.

По-друге, майстерність і свобода є тісно пов'язаними. Свобода та майстерність рівнозначні за цінністю для творчої натури, вони перетікають з однієї своєї іпостасі в іншу. Цікавим є вибір професії майбутнім майстром: він обирає (при чому, у більшості своїй, несвідомо) для себе саме ту діяльність, яка допомагає йому стати цілісним, дозволяє хоча б доторкнутися до вислизаючої нитки сенсу життя. Фактично це те, чого світ чекає від людини – Призначення. Іншими словами, ми наголошуємо, що прагнення майстерності є рухом до свободи, звільнення від шаблонності, рутини через вихід за межі відомого чи устаєного: "має місце проблемна ситуація, коли людині до певного моменту не зрозумілі або невідомі шляхи і засоби вирішення нагального завдання" [9: 5]. Тоді людина приходить до думки про необхідності поєднати віру і розум, а ще й "серце". Лише так виникає, на наш погляд, досконалість, довершеність, гармонійність при створенні того, чого раніше не було.

Майстерність, як позитивна соціальна якість особистості, не тільки залежить від ставлення людини до світу, від її цінностей. Вона також залежна від її здатності створювати своє майбутнє, тобто можливості творчої трансформації і оптимізації людського буття, особливо в умовах невизначеності та соціальних викликів. Як вважає В. Лебедько, майстер – це

людина, котра впливає на майбутнє через творення чогось нового, усвідомлюючи це інколи, а подекуди й не розуміючи цього. Майстри не є пасивними споглядачами світу і Бога, а співучасники "вічного творіння" (звичайно у доступній їм формі та межах) [7].

Творчість є специфічним явищем: "Насамперед, поява творчої знахідки пов'язана з ситуацією невизначеності, з виходом за межі відомого чи загальноприйнятого" [9: 5], до того ж завдяки інтуїції. Не можна не зазначити, що справжні майстри знаходяться, так би мовити, поза критерієм невдачі саме із цієї причини. Тому що невдача – це завжди зупинка і неможливість творити. Проте великий майстер завжди є перетворювачем дійсності, і він безперервно рухається, неначе дослухаючись до глибин свого "Я". Це і є умова реалізації творчості, яка є цілеспрямоване устремління.

По-третє, у діяльності і житті майстра домінуючим, як видається, є естетичний момент, оскільки гармонія та гармонійність, досконале і довершене є феноменами естетичного плану. Доречно, як видається, згадати О. Баумгартена та його вчення про "справжнього естетика" та "естетичний порив" [10: 23], важливість майстра як наставника для дитини чи юнацтва в їхньому становленні: "І якщо їй поталанить з талановитим наставником, вчителем, майстром, то зможе вдосконалюватися у дарі "прекрасного" мислення [10: 22]. Також укажемо на думку М. Лоського про існування у кожній людині "субстанційного діяча", що й забезпечує її спроможність до саморефлексії, інтуїції, творчості. Тому вважаємо, що майстер, не залежно від роду діяльності або сфери, у якій він досягнув успіху, ефективність поєднує із красою. Він не тільки дбає про

прагматику, але й естетику виробу, вчинку та ін. Естетична імперативність, на нашу думку, є своєрідним модулятором у його житті та діяльності. Останній націлює особистість цінувати цілісність, гармонію й красу світу, а також створювати щось нове на їх основі [5: 92].

По-четверте, як стверджував М. Бердяєв, трансцендентне "приходить" до людини не зі сторони, не ззовні, а є пов'язаним із людською "серединою", із "глибиною душі" [2]. Іншими словами, у майстра формується переконання: "Видимий світ є блідим і неповним віддзеркаленням більш змістовного невидимого світу [16:155]". Тому має значення пошук досконалого і його створення тут, для нас.

По-п'яте, майстерність отримує стимул від емоцій та чуттів людини, орієнтиром якої є досконалість, гармонійність, але емоції – "складно влаштована нейрофізіологічна машина", котру особистість "запускає в хід", у безвихідній ситуації, коли стикається з "ненадійною крихкістю плоті" [13].

До того ж, фігурально висловлюючись, як такого майстра для самого майстра не існує, бо якщо це дійсний майстер, то для нього усе є майстерність, – будь то прекрасна картина чи чищення взуття... Майстерність усього лише соціальний маркер, своєрідний ярлик чи, який інші люди вішають на майстра. Навіщо майстру "гратися" у майстра? Це уявлення народжується у сприйнятті того, хто не мислить себе майстром. Як вказує І. Сухина: "Саме у культурі розкривається істинний образ особистості, здатної до творчого перетворення дійсності. І людська особистість, яка формується в процесі інкультурації, і здійснює себе в різноманітних формах культуруотворюючої творчої

активності, є, перш за все, культурне явище, якісь якого визначається ступенем персоніфікованого освоєння, генерування і втілення ціннісного потенціалу культури" [15: 372]. Це постає невід'ємною складовою процесу інкультурації людини, з одного боку, а з іншого – її належної соціалізації. Той вид діяльності, у якому людина самореалізується, віднаходить свою самість, де найкраще, найвільніше проявляється творчій підхід і є шляхом позитивного розвитку суспільства й людства загалом. Коли людина і за якістю діяльності, і за її результатами опанувала свою справу на рівні майстерності, тоді вона вийшла на рівень духовного розвитку [18]. Саме так доречно розглядати і професійну підготовку фахівців та здійснювати управління [11: 12]. Не можна не згадати, що майстер завжди – це безперервна, невпинна праця, процес матеріалізації мрії, уявлення, а також видозміна уявного об'єкта в конкретну матеріальну форму, відтак можна стверджувати: майстер – це квінтесенція розуміння світу і людини, це "культуруотворююча фігура" [6].

Відтак треба розглянути питання привабливості/непривабливості майстерності для сучасного суспільства. Зокрема Дж. Байсалов та І. Васильєв стверджують про неполітичні причини краху тоталітарного режиму в "одній шостій частині світу". На їхній погляд, головна причина – низька якість професійної майстерності значної кількості працівників, відставання рівня кваліфікації могло бути навіть на цілий розряд (у розвинутих країнах відставання вже на 0,4 розряду вважається неприпустимим, бо призводить до нерентабельності підприємства) [1].

Треба наголосити, що майстерність та майстри можливі лише у такій соціокультурній системі, в якій не

домінує бажання еліт (політичних, економічних, фінансових) на відчуження майстра від суспільства. У цьому полягає трагізм нашого часу. Майстрам властиво жити найчастіше за іншими цінностями та стандартами, аніж домінуючі у конкретній спільноті еліти, мають іншу систему цінностей, які вони можуть проєціювати на суспільство. Майстри з великої літери теперішньому суспільству, тобто творці, не потрібні, "не вигідні". Виникає, звичайно, питання: чому мало майстрів маємо зараз, чому теперішній соціум не націлений на так би мовити вирощування майстрів? Це нелегке для відповіді питання. Складається враження про втрату орієнтиру теперішнього соціуму до прогресу, як цілісного процесу поступального і позитивного розвитку. Типовою стала ситуація - "навчальний процес нині зорієнтований передусім на розвиток абстрактно-логічного, а не образно-асоціативного мислення дитини чи юнака (якщо брати до уваги його психофізіологічний аспект), на формування теоретико-понятійного або технічно-проективного, а не художнього мислення (за його функціонально-змістовою специфікою та наснаженням) [10: 165]. А ще націленість на постійні розваги, меншовартування цінності вищої освіти на тлі заохочення бізнесу до розвитку соціальних комунікацій у межах символічного виробництва та обміну, на наш погляд, є досить неоднозначними соціальними орієнтирами у теперішньому суспільстві.

Крім того, складається й інше враження, а саме про перехід життя суспільства у новий вимір та людства до нової сторінки історії. Ця думка на фоні найбільшої кризи людської цивілізації, що характеризується як антропологічна катастрофа, не

здається такою уже незвичною. Теорія поступального розвитку людства (прогресу), стикаючись з відомими техногенними катастрофами та їх наслідками, давно втратила претензії на передбачувану силу, тому "вчені вже більше не тільки не можуть пишатися успіхами наук, але і мають побачити інфернально-зловісні сторони своєї діяльності, завдяки котрій сьогоdnішній світ не тільки руйнується, але і занурився в густу мережу магічних взаємозалежностей, страхів, заклинань [3: 10]".

Отже, поступово сходить нанівець непорушна віра у всесильність науки і розуму. На наших очах вибудовується нова картина світу, що нагадує знану платонівську метафору про людину, що пізнає світ, споглядаючи тіні від спалахів багаття.

Висновки та перспективи дослідження.

Узагальнюючи вищевикладене, треба зазначити наступне. 1) Якщо людина є творцем себе як особистості і свого повсякденного життя та водночас творцем і творінням (суб'єктом і об'єктом) культури, тоді майстер: удосконалене її творіння конкретного способу життя, а майстерність – це цінна соціальна якість. Остання передбачає деонтологічну властивість повсякденного людського життя, привносячи у суспільну свідомість певний ідеалізуючий компонент, що актуалізує, творчий компонент мислення та діяльності. Майстер при орієнтації суспільства на поступальний, прогресивний розвиток виступає у ролі "медіаційного посередника", тобто його можна вважати посередником між світом людським і трансцендентним як певного провідника гармонії, досконалості. 2) Крім того, можна стверджувати, що він не лише створює досконалий предмет або об'єкт, а ще видозмінює, крім того, себе, маючи

небайдуже ставлення до своєї справи. 3) У такий спосіб він націлює кожного ставати "людиною майбутнього". 4) Кожному майстру властиво виходити за межі устаєного або відомого - трансгресії, тобто він творить в ситуації невизначеності та потреби вибору, що робить його соціальну активність і результати діяльності особливо цінними в умовах нестабільності та цивілізаційних викликів. Але майстер, на наш погляд, є соціально значущою особистістю, а майстерність цінується у тих спільнотах, що розвиваються прогресивно і поступально.

ЛІТЕРАТУРА

1. Байсалов Дж., Васильев И. Б. Авторская система деятельности как стратегическая цель становления личности специалиста [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://arunet.kg/stati/96-avtorskaya-sistema-deyatelnosti-kak-strategicheskaya-cel-stanovleniya-lichnosti-specialista.html> (дата обращения: 02.03.2020).

2. Бердяев Н. А. О назначении человека. Москва: Республика, 1993. 383 с.

3. Горичева Т. М. Православие и постмодернизм. Ленинград: ЛГУ, 1991. 64 с.

4. Дмитриев С.В. Смыслосодержащие механизмы деятельностного сознания личности творца //Физическая культура: науч.-метод. журнал. 2001. № 2. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://lib.sportedu.ru/press/fkvot/2001N2/P4-10.NTM> (дата обращения: 03.03.2020).

5. Журба М.А. Онтологічна концепція естетичної імперативності в філософських поглядах Г. В. Ф. Гегеля // Схід: аналіт.-інформ. журнал. 2008. № 2 (86). С. 90 – 93.

6. Иванов А. Мастер Христианство – 2009. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://northural.ru/article/master/> (дата обращения: 17.01.2020).

7. Лебедько В. Магия в профессии и творчестве. С.-Петербург, 2003. [Электронный ресурс] Режим доступа: http://svitk.ru/004_book_book/16b/3471_1_ebedkomagiya_v_professii_i_tvorhestve.php (дата обращения: 16.02.2020).

8. Никитиу А. А. Эмоциональный интеллект и художественное мышление

[Электронный ресурс] Режим доступа: http://art-center.khabonline.com/nauchnye_statji/mocional_nyj_intellekt_i_hudozhestvennoe_myshlenie/ (дата обращения: 02.03.2020).

9. Поліщук О. П. Інтуїція. Природа, сутність, евристичний потенціал : [монографія]. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2010. 228 с.

10. Поліщук О. П. Художнє мислення : естетико-культурологічний дискурс : [монографія]. Київ: Вид. ПАРАПАН, 2007. 208 с.

11. Професійна підготовка фахівців: креативний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во Євенок О. О., 2017. 458 с.

12. Розвиток педагогічної майстерності викладача: монографія. К: Видавництво Ліра-К, 2019. 224 с.

13. Смирнов И. В буре страсти // Звезда, 2011, 10. [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/zvezda/2011/10/sm14.html> (дата обращения: 19.01.2020).

14. Субетто А. И. Диалектика снятия противоречий личностного и профессионального измерений в становлении личности "Академия Тринитаризма" [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0105/002a/01050007.htm> (дата обращения: 23.02.2020).

15. Сухина И. Г. О ценностном содержании человекотворческой роли культуры // Гілея: наук. вісник. зб. наук. пр. Київ: ВІР УАН. 2011. Вип. 55. С. 366 – 373.

16. Тростников В. Мысли перед рассветом. Париж: ИМКА-ПРЕСС, 1980. 360 с.

17. Устюгова Е. Н. Культура и стили. Метафизические исследования. СПбГУ, 1997. Выпуск 5. Культура. С. 32 – 45.

18. Svydruk I. I. Ossik Yu. I., Prokopenko O. V. Creative management: theoretical foundations: monograph. Chorzów: Drukarnia Cyfrowa, 2017. 144 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bajsalov, Dzh. & Vasilev, I. B. *Avtorskaya sistema deyatelnosti kak strategicheskaya cel stanovleniya lichnosti*

specialista [The author's activity system as a strategic goal of becoming a specialist's personality]. E-resource. Access mode: <http://arunet.kg/stati/96-avtorskaya-sistema-deyatelnosti-kak-strategicheskaya-cel-stanovleniya-lichnosti-specialista.html> (Last accessed: 02.03.2020) (in Russian).

2. Berdyaev, N. A. (1993). *O naznacheniі cheloveka* [About the appointment of a person]. Moscow: Respublika (in Russian).

3. Goricheva, T. M. (1991). *Pravoslavie i postmodernizm* [Orthodoxy and postmodernism]. Leningrad: LGU (in Russian).

4. Dmitriev, S. V. Smyslosoderzhashie mehanizmy deyatelnostnogo soznaniya lichnosti tvorca [Meaningful mechanisms of activity consciousness of the creator's personality]. *Fizicheskaya kultura: nauch.-metod. zhurnal*. 2001. № 2. E-resource. Access mode: <http://lib.sportedu.ru/press/fkvot/2001N2/P4-10.HTM> (Last accessed: 03.03.2020) (in Russian).

5. Zhurba, M. A. Ontologichna koncepciya estetichnoyi imperativnosti v filosofskih poglyadah G. V. F. Gegelya [Ontological conception of aesthetic imperativity in the philosophical views of G. V. F. Hegel]. *Shid: analit.-inform. zhurnal*, 2008, № 2 (86). 90–93 (in Ukrainian).

6. Ivanov, A. (2009). *Master* [Master]. Hristianstvo – 2009. E-resource. Access mode: <http://northural.ru/article/master/> (Last accessed: 17.01.2020) (in Russian).

7. Lebedko, V. (2003). *Magiya v professii i tvorchestve* [Magic in the profession and creativity]. S.-Peterburg. E-resource. Access mode: http://svitk.ru/004_book_book/16b/3471_1_ebedkomagiya_v_professii_i_tvorchestve.php (Last accessed: 16.02.2020) (in Russian).

8. Nikitiy, A. A. *Emocionalnyj intellekt i hudozhestvennoe myshlenie* [Emotional Intelligence and Artistic Thinking]. E-resource. Access mode: http://art-center.khabonline.com/nauchnye_statji/mocional_nyj_intellekt_i_hudozhestvennoe_myshlenie/ (Last accessed: 02.03.2020) (in Russian).

9. Polishuk, O. P. (2010). *Intuyiciya. Priroda, sutnist, evristichnij potencial* [Intuition. Nature, sutility, heuristic potential]: [monografiya]. Kyiv: PARAPAN (in Ukrainian).

10. Polishuk, O. P. (2007). *Hudozhnye mislennya: estetiko-kulturologichnij diskurs* [Artistic thinking: aesthetic and cultural

discourse]: [monografiya]. Kyiv: PARAPAN (in Ukrainian).

11. *Profesijna pidgotovka fahivciv: kreativnij pidhid* [Professional training: a creative approach]: monografiya (2017) / za red. O. A. Dubasenyuk. Zhitomir: Vid-vo Yevenok O. O. (in Ukrainian).

12. *Rozvitok pedagogichnoyi majsternosti vkladacha* [Development of pedagogical skills of the teacher]: monografiya (2019). Kyiv : Vidavnictvo Lira-K (in Ukrainian).

13. Smirnov, I. V bure strasti [In a storm of passion] *Zvezda*, 2011, № 10. E-resource. Access mode: <http://magazines.russ.ru/zvezda/2011/10/sm14.html> (Last accessed: 19.01.2020) (in Russian).

14. Subetto, A. I. *Dialektika snyatiya protivorechij lichnostnogo i professionalnogo izmerenij v stanovlenii lichnosti* [Dialectics of removing the contradictions of personal and professional dimensions in the formation of personality] "Akademiya Trinitarizma". E-resource. Access mode: <http://www.trinitas.ru/rus/doc/0105/002a/01050007.htm> (Last accessed: 23.02.2020) (in Russian).

15. Suhina, I. G. O cennostnom sodержanii chelovekotvorcheskoj roli kultury [On the value content of the human role of culture]. *Gileya : nauk. visnik. zb. nauk. pr. K.: VIR UAN*. 2011, Vip. 55, 366–373 (in Russian).

16. Ustyugova, E. N. Kultura i stili. Metafizicheskie issledovaniya [Culture and styles. Metaphysical research]. SPbGU, 1997, *Vypusk 5. Kultura*, 32–45 (in Russian).

17. Trostnikov, V. (1980). *Mysli pered rassvetom* [Thoughts Before Dawn]. Parizh: IMKA-PRESS (in Russian).

18. Svydruk, I. I. & Ossik, Yu. I. & Prokopenko, O. V. (2017). Creative management: theoretical foundations: monograph. Chorzow: Drukarnia Cyfrowa (in English).

Receive: March 14, 2020

Accepted: April 15, 2020